

Broedvogels van Het Veenland in 2026

Erik Bloeming

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2025

Citeren als: Bloeming E. 2025 Broedvogels van Het Veenland in 2026. Sovon-rapport 2025/124. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's: Erik Bloeming

ISSN-nr: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

E-mail: info@sovon.nl

Website: www.sovon.nl

Type informatie	Omschrijving/status	Datum
Versie	definitief	2-12-25
Inhoudelijke toets	Willem van Manen	10-11-25
Vrijgave na definitieve versie	Jelle Postma	2-12-25

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer. Opdrachtkavel: 25DrP2-3.

Inhoud

1	Samenvatting	4
2	Inleiding	5
3	Beschrijving van het gebied	6
3.1	Emmerschans	6
3.2	Oosterbos midden en zuid	7
3.3	Koelveen	8
3.4	Katshaarschans (Schans de Katshaar)	9
3.5	Dalerveensche Peel (Dalerveen)	9
3.6	Lange Slagen	10
4	Werkwijze	11
4.1	Methode & veldwerk	11
4.2	Interpretatie en verwerking van de gegevens	11
4.3	Weers- en andere omstandigheden	12
4.4	Foutenbronnen	12
5	Resultaten	14
5.1	Vergelijking met eerdere karteringen	15
5.1.1	Veenland noord	15
5.1.2	Veenland Zuid	18
5.2	Soortbesprekingen	19
6	Evaluatie	28
7	Literatuur	29
	Bijlage 1 Verspreidingskaarten per soort	30

1 Samenvatting

In 2025 zijn er diverse terreinen van Staatsbosbeheer Veenland tussen Emmen en Coevorden in Zuidoost-Drenthe (samen 564,6 ha) gekarteerd op broedvogels. Het betreft het groter, aaneengesloten deelgebied Oosterbos midden- en zuid en diverse, kleinere restanten hoogveen ten oosten en zuiden van Emmen. Veruit het meeste terrein is begroeid met bos, een kleiner deel bestaat uit (vochtige) heide, grasland of (herstellend) hoogveen. Er zijn vijf integrale bezoeken gebracht in de periode maart-augustus die doorgaans voor zonsopgang aanvingen. Expliciete nachtbezoeken zijn niet uitgevoerd, maar een aantal bezoeken zijn zo vroeg gestart dat er toch een indruk van nachtactieve soorten is ontstaan. Er zijn 73 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan er 65 zijn gekarteerd (de acht algemene soorten Winterkoning, Merel, Roodborst, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees en Vink zijn niet gekarteerd). Van deze soorten zijn er 13 opgenomen in de Rode Lijst, waarvan een als “bedreigd”, vijf als “kwetsbaar” en zeven als “gevoelig”. Het voor het gebied kenmerkende spontaan opgeslagen berkenbos wordt bewoond door opmerkelijk hoge dichtheden van de Gekraagde Roodstaart, een soort die afhankelijk is van een schaars begroeide bodem. Ten opzichte van karteringen in het verleden zijn veel bosvogels in aantal toegenomen. Dit is minder of niet het geval in het Oosterbos, waar in tussentijd percelen naaldbos zijn gekapt. Het is niet zeker of met het herstellen van het hoogveen kenmerkende soorten als Wintertaling kunnen worden behouden.

Havikshorst in berkenbosperceel in de vroege lente nog goed zichtbaar (bosperceel nabij Dalerveen, 21 maart, succesvol broedgeval met minimaal 2 uitgevlogen jongen).

2 Inleiding

In 2025 is in opdracht van Staatsbosbeheer Veenland in Zuidoost-Drenthe (564,6 ha) gekarteerd op broedvogels. Het betreft restanten hoogveen ten oosten en ten zuiden van Emmen. De inventarisatie vond plaats in het kader van het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL), waarin onder andere het monitoren van broedvogels in een zesjarige cyclus wordt vereist en waarvan de resultaten worden gerapporteerd aan de betreffende provincie. Bas van Gennip en Klaas van den Berg waren contactpersoon bij Staatsbosbeheer. Stef Waasdorp, Marten Geertsma en Arjen de Haan zorgden bij enkele soorten voor aanvullende gegevens, waarvoor veel dank. Andrea van den Berg en Klaas van den Berg van Staatsbosbeheer en Willem van Manen van Sovon voorzagen het conceptrapport van commentaar.

In dit rapport worden de soorten gepresenteerd volgens de systematiek van het International Ornithological Committee (IOC).

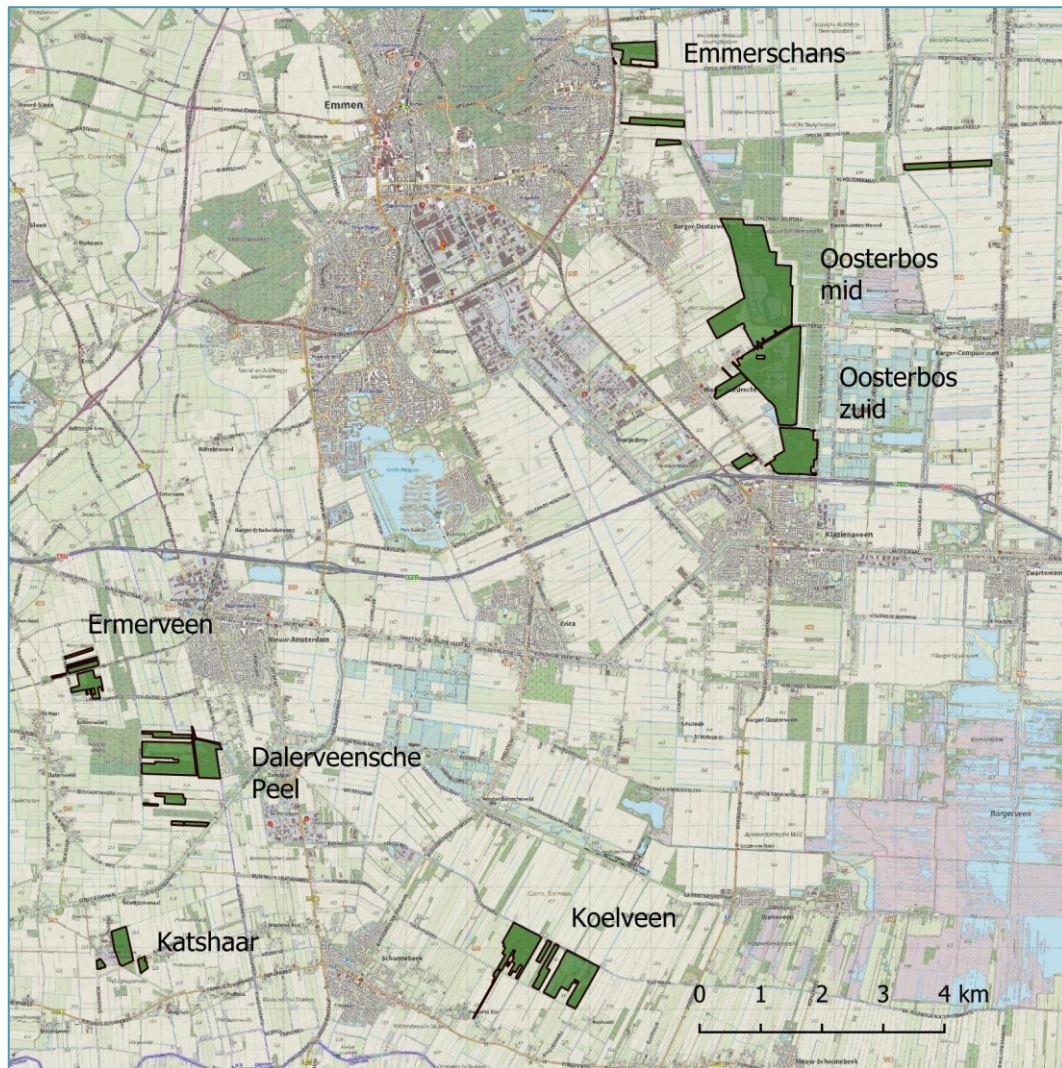

Katshaarschans met zicht op het oostelijke, voor de SNL-onderzochte bosgebied (25 september 2025)

3 Beschrijving van het gebied

Alle onderzochte gebieden binnen Veenland zijn hoogveenrestanten. Dat varieert van jaarrond nat, herstellend hoogveen naar gemengd (hoofdzakelijk loof-) bos op veenrestanten.

Naast enkele losse, meer geïsoleerde en kleinere bos-op-veen-elementen, worden hierna de zes grotere deelgebieden kort beschreven. De twaalf kleinere elementen zijn in veel gevallen smalle stroken, begroeid met berk en zomereik en een ondergroei van lijsterbes, braam, varens en brandnetel.

Figuur 1. Overzicht van het gekarteerde gebied in Zuidoost-Drenthe.

3.1 Emmerschans

De voormalige verdedigingsschans, van laat achttiende eeuw, is nu een rijksmonument en natuurgebied en ligt direct aan de drukke ringweg van Emmen. De schans zelf is in beheer bij Het Drentse Landschap, de omliggende bospercelen bij Staatsbosbeheer (zie ook Katshaarschans). Het gebied bestaat uit een combinatie van open weiden, heideveldjes en bosopslag op deels vergraven hoogveen. Opvallend is het hoogteverschil (reliëf) in het terrein, simpelweg ontstaan door het meer of minder 'aan snee komen' van het veenpakket ten gevolge van de turfwinning. Naast een, vooral in het oostelijke deel door berk gedomineerd beeld, is het westelijke deel begroeid met ouder loofbos van eik, berk en hulst.

Oudere eiken staan ook geïsoleerd in de meer open terreinen. Een groot deel van de heide en de weiden wordt begraasd door schapen en soms geiten en de bodemvegetatie is schraal tot bijna ontbrekend. In de noordwesthoek is er een dichtere ondergroei van o.a. braam, kamperfoelie, brandnetel met her en der wilg.

De Emmerschans met zicht op het veenprofiel (25 september 2025).

3.2 Oosterbos midden en zuid

Het grootste, aaneengesloten deelgebied van deze SNL-kartering in Het Veenland is het Oosterbos. Het is een driedelig bos op onafgegraven hoogveen en gelegen op de flank van 'de rug van Nieuw Dordrecht', een uitloper van de Hondsrug. Van deze driedeling zijn het midden en zuidelijke deel gekarteerd in onderliggend rapport. Het gebied is eind jaren zestig, begin jaren zeventig als een multifunctioneel bos-, natuur- en recreatiegebied ingericht. Een deel van het gebied was nog niet verveend en had goede potenties voor hoogveenvorming of ontwikkeling van natte heide in zich. Deze best bewaarde delen zien we nu terug in het centrale middengebied van het Oosterbos. Bijzonder zijn ook de bovenveengraslanden: oude gebruikspereeltjes van bewoners op het veen waar gewassen zoals boekweit werd geteeld. Oude huisplaatsen getuigen nog van deze bewoning net als oude paardenkastanjes en fruitbomen.

Typisch beeld van pas ingericht veenperceel na verwijdering bosopslag en aanbrengen reliëf t.b.v. natter maaiveld in maart 2025 (Oosterbos-midden, tijdens een droog voorjaar, 6 mei 2025).

Toen na een aantal jaren bleek dat houtproductie op hoogveen geen succes was besloot Staatsbosbeheer het Oosterbos om te vormen naar een natuurlijk bos op hoogveen. Waar mogelijk is gekozen voor hoogveenontwikkeling of vochtige veenmosrijke heide. Hier groeien nu soorten als veenpluis, eenarig wollegras, veenmossen en stuik- en dopheide. Veel inheemse soorten als eik, grove den, berk en lijsterbes zien we nog overal terug maar grote oppervlakten met exoten als fijnspar, sitkaspar en weymouthden zijn in het verleden verwijderd. Op recent ontstane, vochtige open plekken komt nu dicht struweel voor van jonge wilg en lijsterbes met dichte kruidenvegetatie van brandnetel, braam, varen, kamperfoelie en diverse composieten.

Alle drie deelgebieden zijn vooral ook voor recreatief medegebruik ingericht, met veel wandelpaden en brede, betonnen fietspaden. In het zuidelijke deel ligt sinds 2013 de pleziervaartverbinding tussen de Duitse en Nederlandse binnenwateren, het zogenaamde Koning Willem Alexander Kanaal.

3.3 Koelveen

Het deelgebied Koelveen e.o. is momenteel nog onderhavig aan een grootschalig herinrichtingsproject dat in het najaar van 2025 grotendeels is afgerond. Voormalige landbouwpercelen, vaak gelegen in smalle stroken tussen bestaande natuurgebieden zijn aangekocht t.b.v. veenvorming in natter omstandigheden. Behalve het 'rustende', beter bewaarde en nattere hoogveen van het Koelveen-gedeelte, bestaan de gebieden veelal uit bosopslag op veenrestanten met vaak een zeer dichte, weelderige begroeiing van vooral varens.

Oosteindsche Landen, de banner met uitleg van de maatregelen in het SNL-deelgebied Oosteindsche veen is een mooie uitkijkpost voor deze Aalscholver (19 maart 2025)

3.4 Katshaarschans (Schans de Katshaar)

Het deelgebied Katshaarschans of Schans de Katshaar, betreft, naast de in 1797 gebouwde schans zelf, schrale, zandige gronden met aan de oost- en westzijde bos op een veenrestant. De schans kreeg afmetingen van 50 bij 50 meter met een brede gracht eromheen. Ten zuiden ervan kwam een zogeheten voorwerk met twee bastions om de vijand op te vangen. Er is overigens nooit een schot gelost. Toen het veen verdwenen was, hoefde er niemand meer langs. Net als bij de Emmerschans is de schans in beheer bij Het Drentse Landschap en de omliggende terreinen bij Staatsbosbeheer. In het groeiseizoen wordt er begraasd met Drentse heideschappen. Op de zandige gronden, vooral in de zuidwestelijke hoek, ziet het in juli letterlijk roze van de enorme aantallen bloeiende Steen- of Zwolse anjers (buiten het SNL-onderzoeksgebied). Het westelijke bosje bestaat uit berk en enkele grotere, oudere eiken met minder ondergroei dan het oostelijke bosgebied. Deze bestaat hoofdzakelijk uit berkopslag met veel dood hout en her en der dichte ondergroei van vooral varens.

3.5 Dalerveense Peel (Dalerveen)

Het in de volksmond bekende Dalerveen is een afwisselend en vogelrijk natuurgebied (36 vastgestelde SNL-broedvogelsoorten in de onderzoeksperiode). Dat is vooral te danken aan de variatie in landschappen: een vrij vochtig centraal deel van dop- en struikheide met verspreid wat clustertjes van berkenopslag en varens, veel braam aan de randen, dichtere bossen om het heideveld en een meertje in de noordoosthoek van het heideveld. Aan de oostzijde staan hoofdzakelijke berken op een hoger veenrestant met oudere eiken en her en der dichte varenbedekking. Aan de zuidzijde staat meer gemengd loofbos met berk, eik, hulst, wilg en een rijke ondergroei van braam, varen, klit en andere composieten. Ook de begrazing door schapen en enkele runderen speelt een rol in de diversiteit van het gebied.

Het zuidelijk deel van Dalerveense Peel: gemengd loofbos met een rijke ondergroei en veel dood hout (Dalerveen, 25 september 2025).

3.6 Lange Slagen

Deze gebieden bestaan uit enkele langgerekte bosstroken tussen agrarisch gebied en deels langs het spoor van Emmen-Zwolle (stroken van hoofdzakelijk berk en eik op een veenrestant) en, rondom de huizen van het buurtschap, ouder loofbos met veel eik, berk, lijsterbes en hulst. In beide delen bestaat de ondergroei vooral uit varens en bramen. Aan de zuidzijde, langs de Landschapsweg, liggen een aantal mooie graslandjes, kruidenrijk met veel insecten en vlinders.

De dichtgroeïende, zuidelijke graslandjes in de lange slagen(25 september 2025).

4 Werkwijze

4.1 Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de SNL-karteringsmethode toegepast (van Manen 2024), gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (Vergeer et al. 2023). Hierbij zijn de meeste aanwezige soorten gekarteerd, met uitzondering van de meest algemene (Winterkoning, Merel, Roodborst, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees en Vink). De werkwijze was gericht op het registreren van zang, balts en overige waarnemingen, waarbij veel aandacht uitging naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. Bij roofvogels zijn nesten gezocht. In het hele gebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht (tabel 1) die meest voor zonsopgang aanvingen. Expliciete nachtbezoeken zijn niet gebracht, maar vrij veel bezoeken zijn zo vroeg gestart dat er toch een redelijk beeld van nachtvogels is ontstaan. Deze zijn daarom wel in de soortenlijsten en besprekingen opgenomen. Er is in totaal 116 uur en 56 minuten gependend aan veldwerk, wat neerkomt op een onderzoekintensiteit van 10,5 minuten/ha. Waar mogelijk werd gefietst tijdens het veldwerk en waar dat niet kon, gelopen. De bezoeken in augustus waren gericht op Boomvalk, Wespendif en Grauwe Klauwier, maar leverden geen extra territoria op.

Tabel 1. Bezoekdata- en tijden in het Veenland in 2025.

Datum	Ronde	Start	Eind	Datum	Ronde	Start	Eind
16-3	1	6:44	15:49	13-5	3	5:27	10:54
19-3	1	6:40	10:47	2-6	4	10:13	15:13
21-3	1	6:45	10:29	11-6	4	4:25	9:17
22-3	1	6:49	11:36	13-6	4	4:26	11:02
7-4	2	6:40	12:52	16-6	4	4:51	10:34
8-4	2	6:52	12:45	19-6	4	4:46	11:15
9-4	2	6:31	11:59	4-7	5	6:03	14:00
11-4	2	6:28	11:19	9-7	5	8:00	12:24
7-5	3	5:12	12:31	6-8	5	10:12	16:47
8-5	3	5:07	8:53	10-8	5	9:23	12:00
9-5	3	5:29	11:33				

4.2 Interpretatie en verwerking van de gegevens

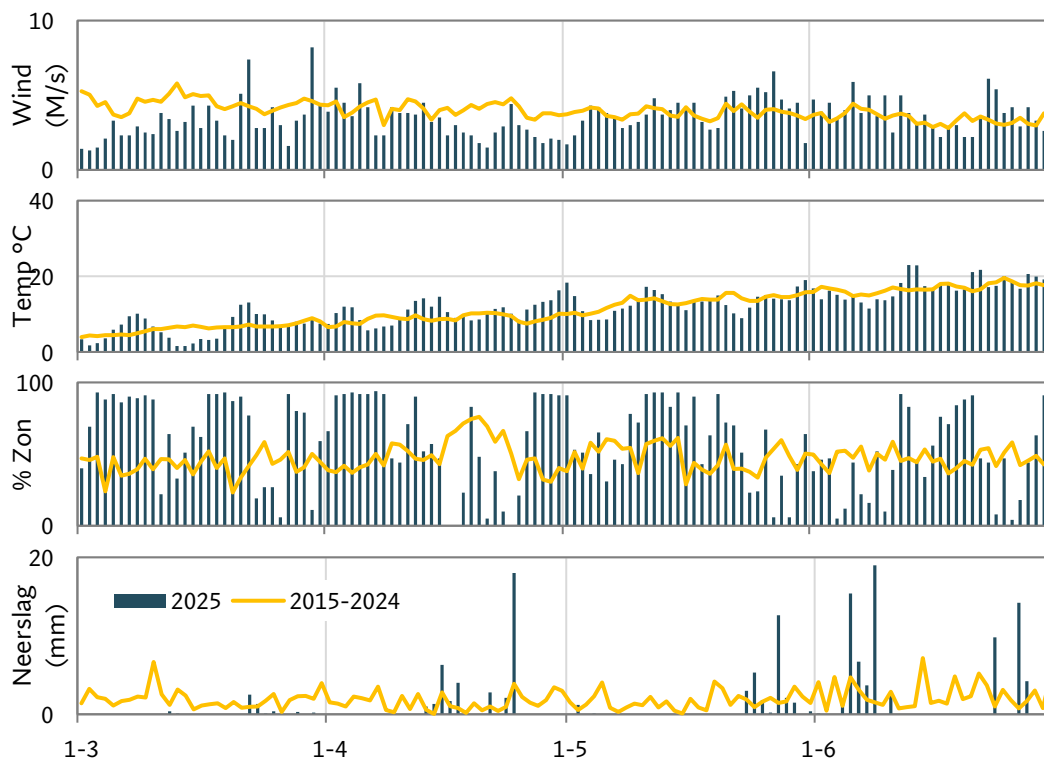
In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een smartphone in de app Avimap, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode zijn vastgelegd, inclusief de door de waarnemer afgelegde route. Na afloop zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van criteria die licht afwijken van de standaard BMP-criteria, vanwege het kleinere aantal bezoeken (van Manen 2024). Automatisch clusteren gaat in veel gevallen goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De database is zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden. De clustercriteria zijn bijgesloten als metadata in de database en zijn weergegeven op de verspreidingskaarten.

4.3 Weers- en andere omstandigheden

Het broedseizoen van 2025 werd voorafgegaan door een vrij zachte winter met in De Bilt 29 dagen waarop de temperatuur beneden het vriespunt kwam en twee dagen waarop het de hele dag bleef vriezen. Op slechts enkele dagen viel er sneeuw die even bleef liggen en de winter zal als geheel geen problemen hebben opgeleverd voor vogelsoorten die gevoelig zijn voor vorst en sneeuw. De hoeveelheid neerslag was deze winter iets kleiner dan gemiddeld, de waterstand in vennen en plassen week daardoor aanvankelijk niet af van normaal. Eind februari zette echter een droge periode, die op veel plekken voortduurde tot eind mei. Hierdoor was het voorjaar van 2025 het op twee na droogste sinds het begin van de metingen in 1906. Begin juni viel er op veel plekken vrij veel regen, maar dit compenseerde niet voor het opgelopen neerslagtekort.

Zaaddracht in 2024 van zomereik en beuk was gemiddeld, die van de resterende fijnsparren, sitkasparren en lariksen was alleszins redelijk. Ook douglas droeg redelijk, maar grove dennen lieten weinig zaad vallen in het voorjaar van 2025 (ongepubliceerde gegevens Rob Bijlsma). De stand van de Bosmuis was matig, die van Veldmuis iets minder dan gemiddeld (ongepubliceerde gegevens Rob Bijlsma), al waren lokale verschillen groot.

Met het vele zonneschijn, weinig wind en neerslag, was het voorjaar van 2025 ideaal voor het inventariseren van broedvogels. In figuur 3 zijn enkele variabelen van het dichtstbijzijnde weerstation in 2025, vergeleken met de voorgaande 10 jaar.

Figuur 3. Wind, temperatuur, zonneschijn en neerslag in Hoogeveen in het voorjaar van 2025, vergeleken met de periode 2015-2024. Bron: KNMI.

4.4 Foutenbronnen

Met betrekking tot de karteringen in en rondom de Emmerschans is er, vooral langs de westzijde, nagenoeg altijd sprake van geluidshinder van het verkeer op de Rondweg van Emmen. Dat geldt vooral voor doordeweekse dagen met veel woon-werkverkeer. Hierdoor kunnen territoria zijn gemist.

Tijdens het broedseizoen zijn inrichtingswerkzaamheden uitgevoerd in het Koelveen. De grote graafmachines en bulldozers hebben ongetwijfeld in enige mate een verstorende werking gehad op de aanwezige vogels, en maakten soms ook het waarnemen lastiger.

5 Resultaten

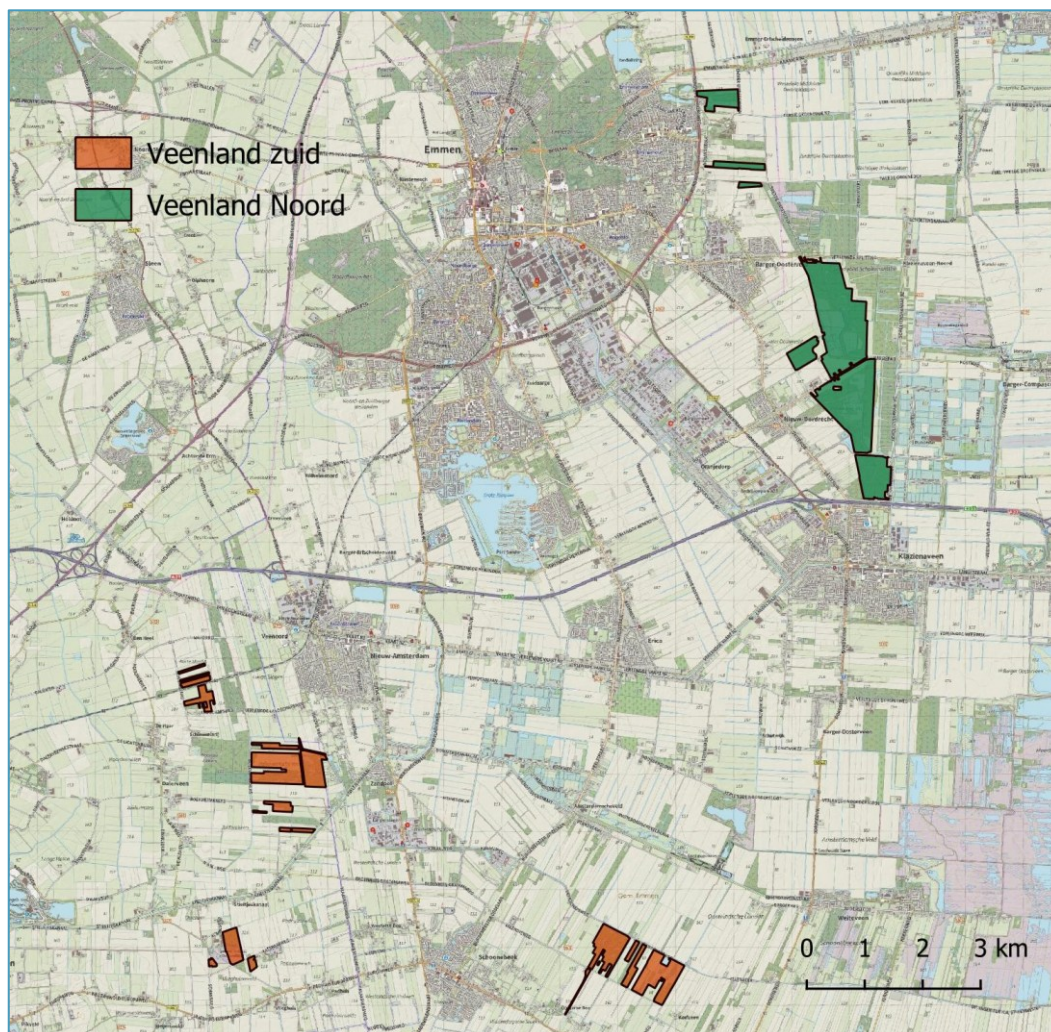
In totaal werden in het geïnventariseerde gebied 73 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 65 integraal zijn gekarteerd (tabel 2). Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees en Vink kwamen voor als broedvogel, maar zijn niet geteld. Conform de Rode Lijst is één soort gekwalificeerd als bedreigd, vijf als kwetsbaar en zeven als gevoelig.

Tabel 2. Broedvogels in het gekarteerde gebied in 2025. De Rode lijststatus (Van Kleunen et al. 2017) is opgenomen in de kolom RL. (EB = Ernstig bedreigd, BE = Bedreigd, KW=Kwetsbaar, GE=Gevoelig).

Soort	N	N/100 ha	RL	Soort	N	N/100 ha	RL
Grote Canadese Gans	1	0.2		Kleine Karekiet	4	0.7	
Grauwe Gans	10	1.8		Bosrietzanger	6	1.1	
Nijlgans	2	0.4		Spotvogel	4	0.7	GE
Wilde Eend	9	1.6		Sprinkhaanzanger	4	0.7	
Wintertaling	2	0.4	KW	Zwartkop	263	46.5	
Fazant	15	2.7		Tuinfluter	107	18.9	
Nachtzwaluw	2	0.4		Grasmus	68	12.0	
Koekoek	11	1.9	KW	Vuurgoudhaan	1	0.2	
Holenduif	1	0.2		Goudhaan	1	0.2	
Houtduif	43	7.6		Boomklever	3	0.5	
Waterral	5	0.9		Boomkruiper	52	9.2	
Waterhoen	1	0.2		Spreeuw	12	2.1	
Meerkoet	1	0.2		Zanglijster	44	7.8	
Dodaars	3	0.5		Grote Lijster	10	1.8	KW
Kleine Plevier	2	0.4		Kramsvogel	1	0.2	GE
Houtsnip	2	0.4		Grauwe Vliegenvanger	23	4.1	GE
Wespendief	1	0.2		Blauwborst	29	5.1	
Sperwer	1	0.2		Bonte Vliegenvanger	3	0.5	
Havik	8	1.4		Gekraagde Roodstaart	85	15.0	
Buizerd	12	2.1		Roodborsttapuit	24	4.2	
IJsvogel	1	0.2		Heggenmus	7	1.2	
Kleine Bonte Specht	7	1.2		Gele Kwikstaart	2	0.4	GE
Grote Bonte Specht	74	13.1		Witte Kwikstaart	2	0.4	
Groene Specht	3	0.5		Graspieper	1	0.2	GE
Boomvalk	1	0.2	KW	Boompieper	108	19.1	
Grauwe Klauwier	11	1.9	BE	Appelvink	67	11.8	
Wielewaal	13	2.3	KW	Goudvink	29	5.1	
Gaai	26	4.6		Groenling	6	1.1	
Zwarte Kraai	7	1.2		Kneu	28	5.0	GE
Glanskop	4	0.7		Putter	5	0.9	
Matkop	2	0.4	GE	Geelgors	62	11.0	
Boomleeuwerik	1	0.2		Rietgors	13	2.3	
Staartmees	22	3.9					

5.1 Vergelijking met eerdere karteringen

Een groot deel van het gebied (513,3 ha) is eerder onderzocht bij karteringen in 2019 (van Manen 2019) en 2020 (van Manen 2020). Het hele gebied is in 1983 geïnventariseerd door Rob Bijlsma in het kader van de milieukartering van Provincie Drenthe. De karteringen verschilden licht in tijdsinvestering (in 1983 4 rondes), en ook de inzichten van de drie karteerders kunnen tot verschillen in gevonden aantallen hebben geleid.

Figuur 4. Deel van het gebied waarvan oude broedvogelgegevens bekend zijn, waarbij onderscheid is gemaakt tussen Veenland Noord, voornamelijk Oosterbos (316,7 ha) dat werd gekarteerd in 1983, 2019 en 2025 en zuidelijk Veenland (197,6 ha), dat werd gekarteerd in 1983, 2020 en 2025.

5.1.1 Veenland noord

De grootste veranderingen in biotoop ten opzichte van de karteringen in 2019 hebben plaatsgevonden in het Oosterbos. Zowel in het middendeel als zuidelijke deel is her en der bos verwijderd. In het middendeel betrof dit een perceel van oudere, hoofdzakelijk uitheemse naaldboomsoorten (sitkaspar) waardoor een ruige kapvlakte is ontstaan (werkzaamheden uitgevoerd in de herfst van 2023). Even ten zuidoosten van deze kapvlakte is in de winter van 2020-2021 een vergelijkbaar perceel ontdaan van hoofdzakelijk uitheems naaldhout (sitkaspar en fijnspar). Aan de randen van deze open vlaktes broeden veel Boompiepers. De toplaag is hier opgeschoven waardoor ondieptes zijn ontstaan die in de winter en vroeg voorjaar van 2025 enigszins met regenwater gevuld waren. Door de relatief droge,

opvolgende maanden zijn deze laagtes in 2025 al snel grotendeels drooggevalen. Daar waar het water wat langer is blijven staan ontstond broedbiotoop voor een pioniersoort als de Kleine Plevier. Twee paartjes hebben in 2025 op zo'n natter perceel een broedpoging gedaan (alarmerende vogels in mei en afleidingsgedrag in juli). Nog een stuk zuidelijker is in 2024-2025 bij meerdere, kleinere veenpercelen tevens de (berk) opslag verwijderd en is een licht golvend maaiveld gecreëerd dat, bij voldoende neerslag, in het komende seizoen ook (tijdelijk) geschikt kan zijn voor de plevieren. In het zuidelijke deel van het Oosterbos is in de winter van 2024-2025 een natter heideperceel grootschalig ontdaan van berkopslag.

Plasje op een veenperceel na verwijdering bosopslag vormt geschikt, maar wel vaak tijdelijk broedbiotoop voor Kleine Plevieren (Oosterbos-midden, 7 mei 2025)

Al met al wordt het Oosterbos meer en meer omgevormd naar een vochtig, gemengd loofbos met kleine meertjes en her en der mooie, natte heide en veenmospercelen. Dat biedt kansen voor soorten als Dodaars en Waterral (beiden 2 paar) terwijl het kleinschalige, afwisselde en open landschap Grauwe Klauwieren aantrekt (5 paar). Overigens is deze klauwier, de 'negendoder', een successoort die de laatste jaren op steeds meer plekken in het gehele Veenlandgebied territoria bezet (ook op landelijke niveau gaat het crescendo). Daar waar bosopslag is verwijderd, vormt zich al snel een jong opgaand, dicht struweel met veel ondergroei. Zwartkop en in iets mindere mate Tuinfluiter blijven daardoor goed vertegenwoordigd.

Ondanks de vernattingsmaatregelen her en der in de gebieden is het opvallend dat er t.o.v. 2019 geen territoria zijn vastgesteld van de Wintertaling (van 5 naar 0 sinds 2019). Ook de daling van sprinkhaanzanger (van 6 naar 2) en kneu (van 16 naar 4) springt eruit. Mogelijk was de droogte hier debet aan (voor de wintertaling en sprinkhaanzanger), maar de algehele afwezigheid van de kneu in Oosterbos-zuid, met een juist meer open gemaakt, vochtig heideperceel, is onverwacht. De toegenomen Wielewalen zaten vrijwel alle in de dichter,

hoger opgaande berken en eikenstroken aan de randen van de open vlaktes. De Matkop lijkt heel vlot te gaan verdwijnen met slechts 1 territorium tegen nog 9 in de 2019-kartering (tevens landelijk sterk afnemend), terwijl, ook naar landelijk beeld, appelvink en gekraagde roodstaart blijven toenemen. Het ouder worden van de gemengde loofbosgebieden met vooral eik, lijsterbes en berk met her en der afstervende, omgewaaide bomen (dood hout) draagt daar waarschijnlijk positief aan bij, mede voor soorten als grote bonte specht en boomkruiper. Ondanks de aanwezigheid van de twee, succesvol broedende, havikparen gaat het met de houtduif, juist in het Oosterbos, relatief goed (van nog slechts 11 in 2019 naar een bijna verdubbeling (21) in 2025).

Tabel 3. Broedvogelaantallen in Veenland Noord in 1983, 2019 en 2025. += aanwezig in onbekend aantal, ?= mogelijk aanwezig als broedvogel.

Soort	1983	2019	2025	Soort	1983	2019	2025
Grote Canadese Gans	0	1	0	Veldleeuwerik	8	0	0
Grauwe Gans	0	5	5	Staartmees	+	13	12
Nijlgans	0	1	0	Fluiter	0	2	0
Wilde Eend	+	9	5	Kleine Karekiet	0	1	3
Wintertaling	6	5	0	Bosrietzanger	4	1	3
Fazant	+	2	1	Spotvogel	1	3	1
Nachtzwaluw	0	1	1	Sprinkhaanzanger	7	6	2
Koekoek	5	3	5	Zwartkop	+	120	115
Holenduif	7	0	0	Tuinfluiter	+	64	51
Houtduif	+	11	20	Grasmus	54	33	29
Zomertortel	35	0	0	Vuurgoudhaan	0	1	1
Waterral	0	0	2	Goudhaan	?	4	1
Dodaars	0	0	2	Boomklever	0	4	1
Kievit	1	0	0	Boomkruiper	+	20	22
Kleine Plevier	0	0	2	Spreeuw	?	0	1
Wulp	1	0	0	Zanglijster	+	17	30
Houtsnip	5	1	2	Grote Lijster	0	3	2
Wespendief	0	0	1	Grauwe Vliegenvanger	2	9	9
Sperwer	3	0	0	Blauwborst	0	17	14
Havik	0	4	3	Nachtegaal	12	1	0
Buizerd	0	2	3	Bonte Vliegenvanger	?	4	1
Ransuil	1	0	0	Gekraagde Roodstaart	+	25	31
IJsvogel	0	0	1	Paapje	1	0	0
Kleine Bonte Specht	0	8	3	Roodborsttapuit	0	7	8
Grote Bonte Specht	1	30	31	Heggenmus	+	9	1
Groene Specht	0	2	3	Gele Kwikstaart	0	2	1
Boomvalk	0	0	1	Witte Kwikstaart	+	0	1
Grauwe Klauwier	0	1	5	Boompieper	+	41	45
Wielewaal	2	4	9	Appelvink	0	27	36
Gaai	+	11	10	Goudvink	?	12	19
Zwarte Kraai	+	4	3	Groenling	?	0	1
Zwarte Mees	0	2	0	Kneu	+	16	4
Glanskop	1	4	2	Putter	0	5	4
Matkop	+	9	1	Geelgors	15	15	13
Boomleeuwerik	0	2	1	Rietgors	15	10	6

5.1.2 Veenland Zuid

De meest rigoureuze veranderingen in het landschap t.o.v. de vorige kartering in 2020, is voor Veenland-zuid hoofdzakelijk in het Oosteindsche veen te zien. De aanleg van zand en bouwvoor kades heeft de laatste jaren, vooral rondom het deelgebied Koelveen gezorgd voor beduidend nattere omstandigheden. Door de recente ingrepen zal ook in het westen van het Koelveen gelegen bos de komende jaren vochtiger worden. Samen met verwijderde (berken-) bosopslag is een kleinschalig, vochtig veenlandschap ontstaan, met aan de randen aan de zuid- en westzijde juist ouder wordend, gemengd loofbos. Dat zien we terug in de ontwikkeling van een aantal soorten. Door de vernatting, vaak rondom het Koelveen-meertje, zijn o.a. Waterral en Blauwborst goed vertegenwoordigd, waarbij de Wintertaling opvallend afwezig bleef.

In het halfopen landschap, met her en der dichter opgaand, jonger struweel met een kruidenrijke ondergroei en oudere bosgebieden met vaak een weelderige braam en varen ondergroei, gaat het goed met o.a. Tuinfluiter, Grasmus en Zwartkop. Het halfopen landschap leverde toenemende aantallen op van Grauwe Klauwier, Roodborsttapuit en Geelgors (een verdubbeling t.o.v. de vorige kartering in 2020). Het ouder worden van de bossen aan de randen zorgde voor een toenemend aantal Grote Bonte Spechten (die in 1983 nog geheel ontbrak), Kleine Bonte Specht, Boomkruiper, Grauwe Vliegenvanger en Appelvink. De Fluiter daarentegen is, t.o.v. beide voorgaande karteringen, in 2025 niet meer vastgesteld. Havik (4 nesten) en Buizerd (5 aangetroffen nesten) bleven in de relatief kleine landschapselementen van Veenland-zuid goed vertegenwoordigd.

Noemenswaardig zijn tot slot nog de Fazant met een verdubbeling t.o.v. 2020 naar 10 territoriale hanen, nagenoeg allemaal rondom het Koelveen (!) en de sterk in aantal toegenomen paartjes Kneu (van 4 in 2020 tot 23 territoria in 2025), waarvan het Dalerveen een absoluut bolwerk vormde in 2025 met maar liefst 18 paren.

Een voormalig landbouwperceel wordt ingericht voor natuurherstel. Op het her en der nog aanwezige veenpakket zal de komende jaren vernatting en verschraling plaatsvinden: tijdelijk geschikt broedgebied voor o.a. de Kleine Plevier (Oosteindsche veen, 19 maart 2025).

Tabel 4. Broedvogelaantallen in Veenland Zuid in 1983, 2020 en 2025. . += aanwezig in onbekend aantal, ?= mogelijk aanwezig als broedvogel.

Soort	1983	2020	2025	Soort	1983	2020	2025
Grote Canadese Gans	0	0	1	Fluiter	1	3	0
Grauwe Gans	0	1	1	Kleine Karekiet	1	0	1
Nijlgans	0	0	2	Bosrietzanger	18	0	1
Wilde Eend	+	3	2	Spotvogel	0	1	3
Wintertaling	9	0	0	Sprinkhaanzanger	4	0	2
Patrijs	2	0	0	Zwartkop	+	69	97
Fazant	+	4	10	Tuinfluiter	+	24	40
Nachtzwaluw	0	0	1	Grasmus	41	21	30
Koekoek	0	2	4	Boomklever	0	0	1
Holenduif	7	0	0	Boomkruiper	+	18	24
Houtduif	+	14	16	Spreeuw	+	1	2
Zomertortel	33	0	0	Zanglijster	+	9	10
Waterral	0	0	2	Grote Lijster	+	7	8
Waterhoen	1	0	0	Kramsvogel	0	0	1
Scholekster	1	0	0	Grauwe Vliegenvanger	+	4	13
Kievit	6	0	0	Blauwborst	1	3	14
Wulp	3	0	0	Nachtegaal	1	0	0
Sperwer	1	0	1	Bonte Vliegenvanger	?	4	2
Havik	1	3	4	Gekraagde Roodstaart	+	34	45
Buizerd	2	4	5	Paapje	2	0	0
Steenuil	1	0	0	Roodborsttapuit	4	9	15
Ransuil	3	0	0	Tapuit	2	0	0
Velduil	1	0	0	Heggenmus	+	3	4
Kleine Bonte Specht	0	2	4	Gele Kwikstaart	0	0	1
Grote Bonte Specht	5	30	36	Graspieper	0	0	1
Groene Specht	0	1	0	Boompieper	+	64	60
Torenvalk	3	0	0	Keep	1	0	0
Grauwe Klauwier	0	0	4	Appelvink	0	17	23
Wielewaal	4	1	4	Goudvink	?	4	5
Gaai	+	12	12	Groenling	?	0	4
Zwarte Kraai	+	2	2	Kneu	+	4	23
Glanskop	1	2	2	Putter	0	0	1
Matkop	+	1	1	Geelgors	28	22	47
Boomleeuwerik	0	1	0	Rietgors	12	5	6
Staartmees	+	7	8				

5.2 Soortbesprekingen

Wintertaling, n=2

Deze kleinste Europese eend is nooit erg talrijk geweest in de drie onderzoekperiodes in Veenland. Toch is het verval wel opvallend: 1983 nog 15 paar, 2019/2020 met 5 paar en deze periode naar slechts 2 paar (beiden in het Koelveenmeertje). Alhoewel de aanwezigheid door de relatief droge omstandigheden tijdens de vijf telrondes in 2025 lager zal zijn geweest, is het geheel ontbreken van waarnemingen van rondvliegende groepjes in het vroege voorjaar en slechts de eenmalige waarneming van een paartje op 8 mei in het gehele Oosterbos bijzonder. Naast de reeds vermelde droge omstandigheden zal wellicht de recente, grootschalige verwijdering van de berkenopslag een rol kunnen spelen. Hierdoor zijn zowel in het middendeel als het zuidelijke deel van het Oosterbos, juist in geschikt broedbiotoop, meer open vlaktes ontstaan, terwijl de schuwe Wintertaling juist houdt van meer

beslotenheid. Zal de soort zich de komende jaren weten te herstellen door het terugkeren van beslotenheid door terugkerende bosopslag?

Fazant, n=15

In sommige deelgebieden van Veenland is de soort, ondanks aanwezigheid van geschikt broedbiotoop, niet waargenomen. Vooral de afwezigheid in een groot gebied in en rondom Dalerveensche Peel en de Schimmelarij/Ermerveenregio is opvallend. Daarentegen is het opvallend dat ruim de helft van de 15 vastgestelde territoria in geheel Veenland zich ophield in en rondom het relatief kleine deelgebied Koelveen (acht roepende hanen).

Koekoek, n=11

In vrijwel alle, iets grote deelgebieden van Veenland, zijn Koekoeken vastgesteld. Daarmee is deze broedparasiet ten opzichte van de vorige onderzoeksperiode 2019/2020 toegenomen. Alle territoria bevonden zich in of in de directe omgeving van open heideterreinen. In de zeer vogelrijke bosstrook middenin agrarisch gebied, nabij de Insteekweg, Emmer- Compasuum, riep op 8 mei ook een mannetje. Door het versnipperde inventarisatiegebied was het niet mogelijk om bewegingen van Koekoeken tussen de gebiedjes goed vast te leggen, waardoor het aantal mogelijk is overschat.

Waterral, n=5

Vooralsnog komen Waterrallen geconcentreerd voor in Oosterbos (2) en het Koelveen (3). Gezien de kleine trefkans later op de dag en doordat niet alle delen van het gebied rond zonsopgang zijn bezocht, zullen de daadwerkelijke aantallen waarschijnlijk hoger zijn geweest. Maar het wordt interessant om, na dit relatief droge voorjaar, in de toekomst de ontwikkeling te zien van de vernattingsmaatregelen. Ik verwacht dat de Waterral bij een aantal natte jaren merkbaar zal toenemen, vooral in de Oosteindsche veen-deelgebieden.

Kleine Plevier, n=2

Vanwege het droge voorjaar en snel opdrogende ondiepe plassen waren er weinig territoria aanwezig in 2025, terwijl het gebied door recente kap van bos en ontgrondingen dit jaar juist heel geschikt was voor deze pioniersoort. Beide paren werden aangetroffen op een vochtige kapvlakte in Oosterbos-midden.

Het aan de noordzijde gelegen 'Koelveenmeertje' draagt goed bij aan de vernatting van dit vogelrijke veen-heidegebied (september 2025).

Wespendief, n=1

Intrigerend waren de waarnemingen van een (schijnbaar) invallend mannetje in een los boselement tussen Oosterbos en de Emmerschans op 5 juni, tijdens checken van havikshorsten in Het Veenland met Willem van Manen, gevolgd door een baltsende man (vlinderend) boven hetzelfde gebied op 9 juli. Een nest is echter niet aangetroffen. Vermeldingswaardig is tot slot nog een laag cirkelend mannetje Wespendief boven het vlakbij gelegen Oosterbos-midden, op 4 juli.

Sperwer, n=1

Op 9 april trof ik een fanatiek en volop alarmerend vrouwtje Sperwer aan in het dichte berkenbos direct ten westen van camping Buitenleven in het Dalerveengebied. Er waren diverse nesten aanwezig, waarvan mogelijk een in aanbouw. Bij vervolfbezoeken is hier niets meer waargenomen.

Havik, n=8

In alle zes grotere deelgebieden werd tenminste één paar aangetroffen. De acht bezette horsten leverden in vijf gevallen zeker- en in twee gevallen mogelijk uitgevlogen jongen op. In het vroege voorjaar waren de horsten niet te missen, maar zodra het blad aan de berken zit 'verdwenen' ze als het ware. Zeven nesten zaten in een berk, alleen het horst in het Oosterbos-zuid zat in een lariks.

Havikjong op rand van de horst, waarschijnlijk al vliegvlug (bos bij buurtschap Schimmelarij, 19 juni 2025).

Buizerd, n=12

Met twaalf broedparen in Veenland laat de buizerd een stabiele tot licht stijgende populatie zien ten opzichte van de kartering in 2019/2020. Naast een regelmatige verspreiding zaten op twee plekken, Insteekweg Emmer- Compascuum en in de bosstrook tussen het Oosterbos en de Emmerschans, nesten op slechts een paar honderd meter van elkaar. In het geval van Oosterbos/Emmerschans mislukte een van deze nesten, van het andere zijn waarschijnlijk jongen uitgevlogen (veel poepjes onder de horstboom). Bij de Insteekweg slaagden beide broedpogingen met op 11 juni juvenielen zichtbaar op de horsten. Van zes andere broedgevallen zijn op de horsten (nagenoeg) vliegvlugge jongen aangetroffen, bij de resterende twee zijn geen jongen gezien.

Nagenoeg vliegvlugge Buizerds (Katshaarschans, 16 juni 2025).

Kleine Bonte Specht, n=7

Een beetje geluk met de timing is nodig om de relatief zachte roffel of de baltsroep van de Kleine bonte specht te horen tijdens de telrondes. Dit maakt tellingen niet al te betrouwbaar. Het is niet zeker hoeveel waarde toe te kennen aan de stijging van het aantal in Veenland Noord en de daling in Veenland Zuid.

Boomvalk, n=1

De Boomvalk heb ik slechts twee keer aangetroffen tijdens de tellingen. De meest interessante 'ontmoeting' was van een adulte vogel aan de rand van een kapvlakte in het Oosterbos-midden op 13 juni 2025. De vogel begon kort te jagen boven het vernatte veenperceel maar streek vervolgens, kort alarmerend, neer in een dode boom om mij in te gaten te blijven houden tot ik vertrok. Bij een latere check van de bosstroken langs de vlakte is geen nest gevonden, en zijn geen verdere waarnemingen gedaan. In voorgaande jaren zijn met regelmaat nestelende Boomvalken gevonden in de hoogspanningsmasten iets noordelijker (Arjen de Haan). De tweede waarneming in deze periode betrof een laag overvliegende vogel boven het Dalerveen op 19 juni 2025.

Grauwe Klauwier, n=11

In Het Veenland, inclusief Bargerveen, kwam de broedpopulatie in 2024 voor het eerst deze eeuw weer boven de 150 paren uit. (mond. mededeling Staatsbosbeheer) Ook dit jaar is de soort weer intensief onderzocht in het gehele Veenlandgebied. In het SNL-onderzoeksgebied kwam ik uiteindelijk op elf broedparen met in de directe nabijheid, maar net buiten de gebiedsbegrenzing, nog drie broedgevallen. Gevarieerd, halfopen landschap met dichter struweel voor nestgelegenheid en met voldoende uitkijkposten voor de jacht op, seizoenrond beschikbare, geschikte prooien in geschikt terrein. Op steeds meer plekken in het gehele Veenland ontstaan dit soort geschikte locaties, wat wordt bevestigd door de

steeds ruimere verspreiding van de soort over het gebied. Een mooi voorbeeld daarvan vormde het succesvolle broedgeval dit seizoen in een druk gebied vlak naast de Emmerschans, buiten het onderzoeksgebied: Naast de 'Muur van Emmen' (recreatie-natuurgebiedje op de voormalige vuilstort van Emmen) is een klein, maar gevarieerd, open biotoop ontstaan met veel struweel, uitkijkposten (oude reuzenberenklauwstengels) en kennelijk voldoende voedsel (uitgevlogen jongen). Schijnbaar was de aanwezigheid van veel recreanten (vaak met honden) voor dit paar niet al te verstorend. Sterker: het paartje koos als nestlocatie een braamstruweel direct naast de hoofdparkeerplaats aldaar. Het Veenland-onderzoekgebied 2025 kende twee bolwerken: het Oosterbos-middengebied (vooral de kruidenrijke graslanden met braam- en wilgstruweel aan de zuidzijde) en deelgebied Koelveen in de Oosteindsche Landen (met 6 respectievelijk 5 broedparen).

Uitkijkposten zijn van belang in een geschikte broedbiotoop, ook voor dit mannetje Grauwe Klauwier op reuzenberenklauw (De Muur van Emmen, 9 juli 2025).

Typisch, kleinschalig, open, kruidenrijk landschap: een magneet voor Grauwe Klauwieren (Oosterbos, Herenstreek, 10 augustus 2025).

Wielewaal, n=13

Met dertien territoria waren de wielewalen goed vertegenwoordigd tijdens deze onderzoeksperiode. De soort lijkt iets toegenomen ten opzichte van de 2019/2020 tellingen. Nagenoeg alle waarnemingen kwamen uit de hoger opgaande bosstroken gelegen aan de randen van kapvlaktes en open heide- en veengebieden. Vooral in het Oosterbos was het in juni genieten van de jodelende roep, vanuit diverse windrichtingen, met ook meerdere zichtwaarnemingen van, hoofdzakelijk, de prachtige mannetjes. In het vorige bolwerk Emmerschans (drie territoria in 2019) kwam ik dit seizoen op een territorium, maar wel met nog twee direct ten zuiden van de schans, vanuit de dichtere eik-berkpercelen.

Raaf, n=0

Bij de eerste van de vijf telrondes, op 16 maart, direct na aankomst een tweetal Raven volop roepend ter plekke op een weiland met diverse, grazende Hereford-runderen van Landgoed Scholtenszathe. Later beide vogels samen overvliegend westelijk richting Barger-Oosterveld. Een van de vogels kwam terug, wederom volop roepend, ongeveer drie kwartier later naar dezelfde locatie (wellicht aanwezig aas?). Bij de tweede telronde, op 7 april, kwam wederom een raaf vol roepend aanvliegend, daarna neerstrijkend op dezelfde locatie langs De Splitting. Bij de vervolgrondes zijn geen waarnemingen meer gedaan.

Bij het maken van een 'na-ronde' voor wat fotomateriaal op 17 september 2025, trof ik opnieuw een roepende Raaf. Ditmaal ter plekke aan de rand van een in 2020-2021 ingericht veenperceeltje iets ten zuiden van de eerdere waarnemingen, dus in het bos zelf. Bij het ontdekken van mijn aanwezigheid vloog de vogel direct op, kwam opgewonden roepend even bij me kijken en vloog laag weg in noordwestelijke richting. Nog geen 5 minuten later zag ik de vogel, al roepend vliegend richting een hoogspanningsmast, van waaruit een tweede vogel zich aansloot en ze beiden over het dorp uit zicht verdwenen. Beter naar de hoogspanningsmast kijkend ontdekte ik een zeer groot, rond nest. Dit nest was in aanbouw of niet afgemaakt (doorschijnend) en gebouwd van forse takken. Hoewel de locatie niet ideaal lijkt (direct aan rand van het dorp) is dit komend broedseizoen het controleren waard.

Het imposante bouwsel bij Barger-Oosterveld (17 september 2025).

Zwartkop, n=263

De Zwartkop is in het onderzoekgebied met bijna 47 territoria per 100/ha veruit de meest algemene gekarteerde soort in het Veenland. Opvallend was de enorme dichtheid in vooral de relatief jongere loofpercelen: groene oases van berk, eik, wilg, lijsterbes, kamperfoelie met een groene ondergroei bedekking van braam, grassen en andere, dichte kruidenvegetatie. Deze concentraties trof ik in Veenland-noord vooral aan de westzijde van Oosterbos-midden

en zuid, maar met de bijna twintig territoria is de weelderig begroeide bosstrook 'Insteekweg Emmer-Compasuum' tevens zeer zwartkoprijk. In het zuidelijke Veenlanddeel lijken nog steeds meer plekken geschikt te worden voor Zwartkoppen. Met 69 in 2020 tot de 97 vastgestelde territoria in 2025 zit de soort daar goed in de lift.

Tuinfluitier, n=107

De Tuinfluitier laat een lichte daling zien in deelgebied noord en een toename in deelgebied zuid. Met veel geschikte broedbiotoop in het Oosterbos (bosranden met dichte ondergroei) vormt dit noordelijke gebied binnen Veenland wel een bolwerk. Vooral langs het fietspad aan de noordzijde van het Oosterbos-midden hoor je door het tuinfluitergeweld de Zwartkoppen haast niet meer!

Kramsvogel, n=1

Aan de zuidkant van het deelgebied Koelveen stuitte ik, tijdens een late check gericht op Grauwe Klauwieren, op een alarmerende vogel vanuit een lijsterbes (soort van rauwe, zenuwachtige ratelroep, 9 juli 2025). Ik heb foto's gemaakt maar daarna geen bevestiging of vervolgwarnemingen gehad van deze eenmalige, alarmerende Kramsvogel.

De alarmerende Kramsvogel (Koelveen, 9 juli 2025).

Grauwe Vliegenvanger, n=23

Deze vliegenvanger heeft duidelijk voorkeur voor open, gemengde loofbossen met dichter struweel. Bovenin de kroonlaag zoekt de grauwe vliegenvanger wat openheid om te kunnen jagen op insecten. En dat is precies wat ik vooral in Veenland-zuid zag: geconcentreerd aan de randen van meer open gebieden van gemengd loofhout met veel dood en rottend hout. Met her en der omgevallen bomen ontstaan daar kleine openingen in de bosstroken waar zich de meeste territoria bevonden. Het mooiste voorbeeld daarvan, en tevens een bolwerkje binnen Veenland, vormt de zuidzijde van het Dalerveen (vijf territoria op weinig meters). Voor het zuidelijke deelgebied Veenland kwam de teller uit op dertien territoria tegenover vier in 2020. Net als diverse andere zangvogelsoorten dus een duidelijke toename in zuid. Veenland-noord lijkt qua populatieontwikkeling stabiel te zijn sinds 2019 (9 resp. 9 in beide telperiodes).

Blauwborst, n=29

Vochtige tot natte heide en veenpercelen met wat opkomend struweel (berk-wilg) en pitrus en pijpenstrobekbedekking is al snel toereikend voor vestiging van de Blauwborst. Exact in dit biotooptype bevonden zich de drie broedvogelconcentraties van Veenland: het Oosterbos, Koelveen en Dalerveen herbergen tezamen nagenoeg 100% van de aangetroffen territoria. Het bolwerk vormt het Oosterbos met veertien paartjes. Ook voor de Blauwborst geldt wederom een stabilisatie in Veenland-noord (17 resp. 14 territoria) en een forse stijging in de Veenland-zuid deelgebieden (vervijfvoudiging van 3 naar 14 territoria) ten opzichte van 2019-2020. De oorzaak voor deze sterke stijging is onbekend.

Pitrusvorming langs de randen van het 'Koelveenmeertje', ideaal voor Blauwborsten (10 mei 2025).

Gekraagde Roodstaart, n=85

De Gekraagde Roodstaart is een van de meest geliefde soorten voor mij persoonlijk. Niet zozeer de prachtig gekleurde mannetjes in de broedperiode, maar zeker ook die typerende zangstrofe: kort, eenvoudig maar zo goed hoorbaar, voordat de rest van de wereld wakker wordt! Niet onaangenaam dus dat ik zoveel territoria aantrof in de onderzoeksperiode, verdeeld over geheel Het Veenland. Open plekken met oude bomen aan de rand of op heidevelden prefereert deze soort. Waar veel Grote Bonte Spechten zitten in Veenland tref je met zekerheid ook Gekraagde Roodstaarten aan (broedgelegenheid in oude spechtholen). Bolwerken vormden, net als in 2019, de bosstroken rondom de Emmerschans (8 territoria) en de oudere bosstroken met rottend en dood hout en veel spechtholen in de westelijke gelegen deelgebieden.

Roodborsttapuit, n=24

De verspreiding van de Roodborsttapuit leek op die van de Blauwborst met dezelfde drie bolwerken. Het Oosterbos, Koelveen en Dalerveen herbergen tezamen bijna 100% van de aangetroffen territoria. Ik verwacht de komende jaren vooral in en rondom het Oosteindsche veen een toename op de heringerichte, voormalige landbouwpercelen. Opvallend afwezig was de soort op de kruidenrijke graslandjes langs de Herenstreek tussen het Oosterbos-midden en zuid; net als voor de daar wel aanwezige Grauwe Klauwier, uitermate geschikt broedbiotoop.

Appelvink, n=67

Ook de Appelvink laat een toename zien in vastgestelde territoria ten opzichte van de voorgaande telperiode 2019/2020 (44 resp. 59 territoria in de in beide periodes getelde gebieden). Ik trof ze aan in dichte, gemengde loofbossen in nagenoeg alle deelgebieden binnen Veenland. Landelijk gaat het deze mooie vinkensoort ook goed en neemt her en der nog licht in aantal toe. Het Oosterbos vormde het bolwerk voor de Appelvink (28 vastgestelde territoria). Mooi was de waarneming op 7 april van een mannetje dat met voedsel het broedende vrouwtje op het nest bezocht. Dit bevond zich, onzichtbaar van onderaf, verstopt in de vork van een eik, naast het drukke fietspad aldaar.

Kneu, n=28

De Kneu prefereerde redelijke open gebieden, open heidevelden met her en der struiken of wat boomopslag (voor uitkijk en zangposten) met een dichtere struweellaag of ondergroei van bijvoorbeeld varens als nestlocatie. Opvallend vond ik dan ook de stevige daling van territoria in Veenland-noord (van 16 in 2019 naar 4 in 2025) als evenzo de enorme stijging in Veenland-zuid (van 4 naar 23 territoria). Mogelijkerwijs is voor het noordelijke deelgebied, en dan vooral voor het Oosterbos-zuid, het grootschalig en nagenoeg geheel verwijderen van dicht berkenopslag in een vochtig heide-veenmosperceel in de winter van 2024 op 2025 een verklaring. Hogere uitzichtposten en her en der wat bosopslag was niet meer aanwezig en ook een weelderige ondergroei was door de ingrepen (dit voorjaar) afwezig, resulterend in nul territoria in geheel Oosterbos-zuid. Des te opvallender was de aantalsontwikkeling in Veenland-zuid, alhoewel daar de stijging nagenoeg geheel op het conto kwam van het kneu-bolwerk in het centrale heideveldterrein in Dalerveen. Blijkbaar ideale omstandigheden met veel (oude) varenbedekking (met later in het seizoen ook verse, uitlopende varens). Maar liefst achttien territoria kon ik op die enkele hectares noteren.

Perfect broedbiotoop voor de Kneu: vochtige heide met wat hogere boompjes en oude en verse varenbedekking met braamopslag aan de randen (Dalerveen, 13 mei 2025).

6 Evaluatie

Bij de kartering in 2025 zijn de meeste hoogveenrestanten in Zuidoost-Drenthe onderzocht, met uitzondering van het kerngebied Bargerveen. Deze restanten zijn vrij klein en met uitzondering van het Oosterbos hebben ze te maken met voortdurende uitdroging. Een ander verschil tussen Oosterbos en de overige restanten is dat in Oosterbos het meeste bos is aangeplant (en inmiddels ook deels weer verwijderd) en dat de ontwikkeling van vegetatie in de vooral zuidelijker gelegen gebiedjes vaak spontaan verliep. Bij het vergelijken van de resultaten van karteringen in 2019-2020 met die van 2025 kwam vaak naar voren dat de ontwikkelingen in het zuidelijk deel positiever waren dan in het Oosterbos. Hiervoor ligt geen eenduidige verklaring voorhanden.

Maar ook in de open delen was sprake van afname, ook van een typische natte soort als de Wintertaling. Deze afname lijkt een voortzetting van een proces dat al veel eerder inzette, zoals te zien aan de hogere aantallen in 1983. We weten te weinig van de ecologie van broedende Wintertalingen en dus ook niet in hoeverre broedvogels in de hoogveenrestanten gebruik maken van het agrarisch gebied in de omgeving. Het is best mogelijk dat het vernatten van de restanten onvoldoende is om de populatie te herstellen.

Buiten dat vormen met name de ongestoorde berkenbossen in het Veenland een tamelijk uniek habitat, vooral op plekken waar bodemvegetatie schaars is of afwezig. Hier worden hoge dichtheden vastgesteld van bijvoorbeeld Gekraagde Roodstaart. Ook zijn deze bosjes in het verder vrij boomloze gebied een belangrijke vluchtplaats voor roofvogels, die het moeten hebben van ongestoorde broedplaatsen.

Alarmerend mannetje gekraagde roodstaart nabij nest (Emmerschans, 13 juni 2025).

7 Literatuur

van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Manen W. 2019. Broedvogels van de boswachterijen in Zuidoost-Drenthe in. Sovon-rapport 2019/52. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Manen W. 2020. Broedvogels van Gees, De Witten en Dalerveen, inclusief omliggende gebieden in 2020. Sovon-rapport 2019/47. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Manen W. 2024. Handreiking gebiedskarteringen broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Vergeer J.W., Boele A., van Bruggen J. & van Turnhout C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1 Verspreidingskaarten per soort

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Sovon (info@sovon.nl).

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024 7 410 410

info@sovon.nl
www.sovon.nl

Sovon Vogelonderzoek Nederland werkt met een ISO 9001 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem, gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Dit rapport is met uiterste zorg door Sovon (en eventuele andere partijen) opgesteld. Sovon aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van gegevens van dit onderzoek.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.